Taksa plaćena u gotovu

Obitelj



BROJ 37-38
1. LISTOPADA 1938

ŠTO SVAKOGA ZANIMA

Siromašna ili sretna zemlja? Daleka sjeverna država Finska, zemlja divnih jezera nije još nikad imala nijednoga milijunaša.

Veličina Španjolske. Između evropskih država najveća je Rusija i po stanovništvu i po površini a za njom po površini dolaze Francuska i Španjolska.

Japanski jezik ima 50.000 pismena i zato mlado Japanče treba šest godina polaziti školu i jedva nauči čitati.

Ne govorite! Ima ljudi, koji vole vrlo malo govoriti ili uopće ne govore, a ima takvih i među željezničkim putnicima. Kao što za nepušače ima posebnih vagona, tako imaju engleske željeznice u svojim vagonima posebne odjeljke, na kojima je napisano »N. T.« (No talking. — Ne govorite!). Ako netko hoće govoriti, mora izaći na hodnik.

Vjeronauk u Njemačkoj. Kad su njemačke državne vlasti počele progon vjere, tražili su roditelji vjerske škole i vjerski pouk. List »Luxemburger Wort« piše, da su sada svi građani Friera dobili na arke, kojima se traži vjerske škole.

Kad učiteljica ide u crkvu. U Saarbrückenu je mlada učiteljica molila mjesto na tamošnjem liceju. Njenu molbu su odbili s napomenom, da ne može dobiti službu, jer ide u crkvu. Gospojica je odgovorila, da i drugi učitelji idu u crkvu. Na to su joj odvratili: »To je doduše istina. To nažalost ne možemo promijeniti. No ako koga nanovo postavljamo, onda gledamo i na to.«

Težina točke na slovu »i«. Ne, nije to šala. Nauka je već toliko napredovala, da je izumljena tako precizna vaga, kojom se i to može doznati. U laboratorijima i kabinetima, gdje imaju takve vage, uzmu komadić papira i na njem napišu riječ sa slovom »i«. Točku najprije ne metnu. Zatim vagnu papir s napisanim. Kad to učine, metnu točku na »i« i sve skupa još jednom vagnu. I doista, papir je teži. Razlika među prvim i drugim vaganjem je 0,00000013 grama. To je težina točke na slovu »i«.

Škola s dva učenika. U sjeveroameričkoj državi Kausas postoji zakon, da se ima sagraditi nova škola, čim u staroj broj đaka pređe 30. Tako se u jednoj školi našla dva đaka više i radi njih su, držeći se zakona, sagradili novu školu. To je u Americi, možda i nije najpametnije, ali se izvršuje zakon.

Slika na omotu:

Jesenski poslovi na selu

OBITELJ
ČASOPIS ZA HRVATSKU PORODICU
GODINA X. BROJ 37/38.
U ZAGREBU 1. LISTOPADA 1938.

EVROPA SE POTRESLA

Napisao Dr Josip Andrić

Evropa se potresla od juriša, koji jedna velika država izvršuje na pet puta manju svoju susjedu. Evropa se trese, a mi slavenski mali narodi strepimo, kako li će se to svršiti.

Da će se jedamput Njemačka i Čehoslovačka sukobiti, to je moralo svakom biti jasno od onoga časa, kad je načelo narodnosti svjetskim ratom postalo temelj za uređenje Evrope. Svaki narod teži za vlastitom slobodom i za ujedinjenjem sa svojim sunarodnjacima. To je tako prirodno, da svaki od nas instinktivno osjeća, kolika je nepravda, ako se tomu stavljaju umjetne zapreke. Zato je bilo od početka, kad je Čehoslovačka svojim granicama godine 1918. zahvatila i 3 i pol milijuna Nijemaca, jasno, da će ti Nijemci težiti k Njemačkoj i da će Čehoslovačka s njima imati velike muke i velikih obračunavanja. Ona je imala protiv tih težnja jak historijski razlog, da je zemlja, na kojoj stanuju ti njeni Nijemci, odvajkada bila sastavni dio češke države, da su ti Nijemci uglavnom naseljenici iz doba, kad su razne vladavine išle za potiskivanjem Čeha, pa onda, da je cijelo područje, ograničeno sudetskim gorjem, jedinstveno gospodarsko i strateško područje, i tako dalje. Sve su to dobri i jaki razlozi, preko kojih nije tako jednostavno i lako prijeći.



SVETI VÁCLAVE, NE DAJ POGINUTI NAMA I BUDUĆIMA
Češki narodni koral, koji Česi pjevaju kao svoju narodnu himnu

No svjetski je rat izdigao narodno načelo iznad svega. I zato su svi ostali razlozi postali slabiji. Čehoslovačka je u obrani svojih historijskih, gospodarskih, obrambenih i moralnih prava na sudetske krajeve ostala osamljena i napuštena od svih, te je stisnuta u škripac morala sudetskim Nijemcima priznati pravo na odcjepljenje od dosadašnje države zajednice i pripojenje k Njemačkoj. Iako je svaki pravedan čovjek u načinu, kojim je Čehoslovačka na to priznanje bila prisiljena, osjetio golemo poniženje, što ga je ta država doživjela, te su i radi tog njena poniženja i radi njena golemog samoprijegora bile simpatije u taj čas u velikoj većini na njenoj strani, ipak je svaki nepristran čovjek osjetio u istih mah i veliko olakšanje, te je udovoljeno jednom pravu, koje se ne da poreći: pravu na narodno samoodređenje i narodno ujedinjenje.

Do toga je moralo prije ili poslije doći. A ako se tomu uopće dalo predusresti, tu je bio samo jedan način: da je Čehoslovačka trebala biti drukčije uređena, nego što se uredila po svom ustavu od g. 1920. Ona se priklonila francuskoj demokraciji, koja je na čehoslovačkom tlu sada doživjela slom, jer je centralistička, a ta ne pristaje državama, u kojima nije jedan jedinstveni narod i u kojoj ne postoji svijest o toj jedinstvenosti. Da se Čehoslovačka priklonila engleskoj, švicarskoj i američkoj demokraciji te u tim uzorima tražila rješenje za svoje državno uređenje, bila bi u današnjoj krizi moralno svakako jača, jer bi mogla reći: »Pa i u mojim granicama svaki narod ima svoju potpunu slobodu i samostalnost!« Možda ni onda konačno ne bi bilo moguće zadržati sudetske Nijemce u češkoslovačkom državnom sklopu, ali barem to pitanje ne bi bilo dobilo takvu oštrinu, kakvu ima danas.

A onda ne tiče se to samo Nijemaca. U Čehoslovačkoj su dva temeljna državna naroda Česi i Slovaci, pa ni njihov međusobni odnos nije bio riješen onako, kako je trebalo. To je najbolnije pitanje Čehoslovačke. Čeh sve dosad nije pravo razumio Slovaka. Ako je Slovak tražio autonomiju, onda je Čeh u njemu gledao svog neprijatelja i rušitelja države, te ga je centralističkim sponama nastojao držati na uzdi. Varao je sam sebe, da će uvijek tako moći biti, pa nije ni kušao, da zaroni u slovačku dušu i ispi-

ta, da li autonomija doista znači isto što i neprijateljstvo prema državi, ili je možda baš obratno. Vođa slovačkog naroda Hlinka je do smrti svoje uvijek isticao, da je Slovačkoj najbolje mjesto u sklopu sa Češkom. I njegov je sprovod bio zapravo manifestacija za Čehoslovačku. Čini se međutim, da su Česi tek u sadašnjoj krizi otkrili Slovake. Ako je sada dano Slovačkoj jamstvo za njenu autonomiju, svaki se mora pitati: a zašto to nije već i prije učinjeno? No bilo kako bilo, najpozitivniji rezultat sadašnje čehoslovačke, a zapravo i evropske krize bit će uređenje pravednih odnosa između Čeha i Slovaka. To će biti unutrašnje učvršćivanje Čehoslovačke, njena buduća jakost i njen budući procvat.

Posve blizu je tome i pitanje o odnosu između Čehoslovačke i Poljske. I to je bolna strana jedne pogrešne politike, koja je baš u sadašnjoj krizi pokazala, kako smo mi Slaveni jadni u svojim međusobnim odnosima. Da li su Česi više skrivili Poljacima ili Poljaci Česima, tu je teško suditi. Osjećamo samo to, da u časovima, kad je brat moj ili bližnji moj ili susjed moj u nevolji, ne smijem ja tu nevolju izrabiti u svoju korist. To vrijedi jednako za g. 1920., kad je Poljake stisnula boljševička Rusija. kao i za g. 1938., kad je Čehe stisnula Njemačka. Hoće li i jedni i drugi bar sada vidjeti, kuda to vodi? Ako do te spoznaje dođu, onda će to biti također velik uspjeh sadašnje krize.

Evropu je silnom snagom potresao problem Čehoslovačke. Ali u suštini to nije samo njezin problem. Na dnu svega toga leži problem sviju nas Slavena. No pitanje je, da li to još i danas svi shvaćamo.

HISTORIJSKO LICE SUDETSKOG PITANJA

Napisao Ante Šimčik

Republika Čehoslovačka imala je g. 1930. po popisu 14,129.536 duša: Čeha i Slovaka ima 9,156.604 ili 66.42% (od toga su preko 2 i po milijuna ili oko 25% Slovaka); Rusa i Ukrajinaca 568.941 ili 3.86%, Poljaka 100.322 ili 0.68%, dakle svih Slavena oko deset i po milijuna ili 70%. Nijemci čine 3,318.445 ili 22.53%, Madžari 719.569 ili 4.89%, Židovi 190.856 ili 1.39% i Rumunji 14.828 ili 0.10%.

U Čehoslovačkoj dakle ima raznih naroda i narodnih manjina, ali najvažniji su Nijemci, kojih je pitanje uzvitlalo prašinu cijeloga svijeta.

Kako što su se Madžari prije više od tisuću godina naselili na zemlju, koja je prije bila slavenska (Velika Morava), tako se i njemačka manjina naselila na zemljama, koje su otprije bile češke i moravske. Ta seoba trajala je kroz srednji i novi vijek i nije se sasvim prekinula ni do danas. Njemačka narodna skupina u Čehoslovačkoj tvori danas po prilici onolik postotak, koliko je u bivšoj Austriji (Cislajtaniji) bilo stanovnika češkog jezika (više od 23%). Najviše Nijemaca živi u samoj Češkoj, više od dva milijuna, i tu su najgušće skupljeni u pograničnim planinskim krajevima u Krkonošama, Rudogorju i Šumavi, tako da su gotovo sa tri strane opasali češku zemlju, kojoj se u sredini po prilici nalazi glavni grad republike Prag.

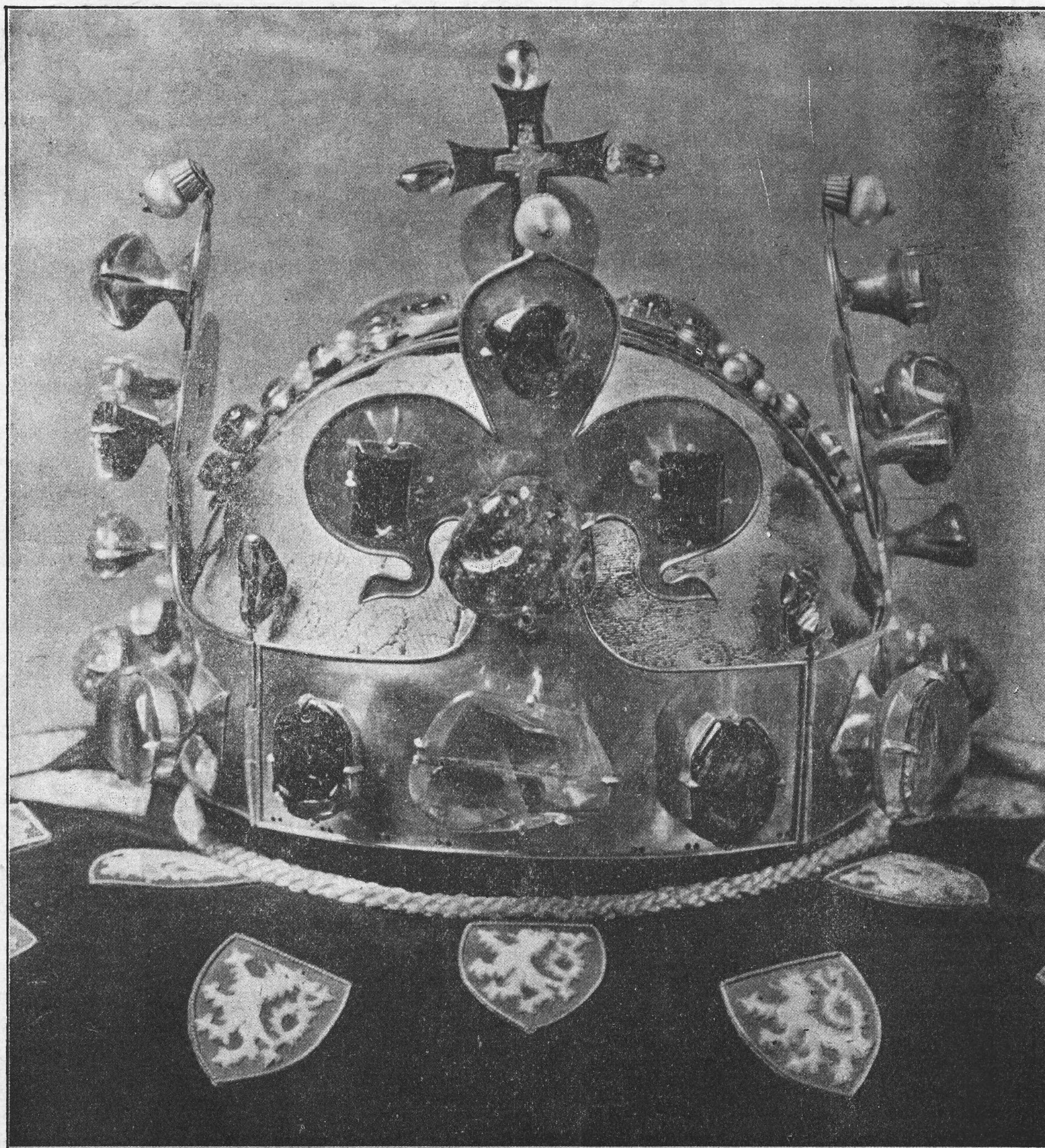
Nijemci su se u Češkoj naselili najprije u gradovima, kamo su češki knezovi i kraljevi pozivali njemačke obrtnike, onako kao što su to radili vladari u Poljskoj i Ugarskoj; zatim u rudarskim krajevima i konačno su dolazili i kao ratari na imanja velike gospode.

Njemački elemenat u gradovima uživao je pravnu atonomiju i brzo se obogatio, tako da je rad i svojih privilegija izazivao otpor češkoga plemstva, koje je bilo nosilac državne moći. Za češkoga kralja Karla IV. ojačao je češki živalj i u gradovima i počeo se uspješno natjecati s privilegiranim Nijemcima. Za Karlova sina Većeslava IV. činilo se, da će Česi pristupiti rješavanju ili likvidaciji te njemačke manjine, koja se vrlodobro osjećala u Češkoj. Početak te akcije označen je g. 1409. nacionalizacijom Karlova sveučilišta u Pragu, jedine tada visoke škole u srednjoj Evropi.

Marno rješavanje njemačkoga pitanja u Češkoj na čitava stoljeća omeo je istup Jana Husa, koji je u vjerskom pogledu doveo do raskola između većeg dijela češkog naroda i Crkve. Nijemci, uznemireni Husovom akcijom, oprli su se energično njegovoj vjerskoj reformi i pružali su ruku svakoj stranoj intervenciji, koja je oružanom silom kušala natjerati Čehe na pokornost zakonitom crkvenom autoritetu. Česi su se odrvali tada njemačkim silama, ali odnošaj njihov prema domaćim Nijemcima ostao je neriješen.

Privremeno izmirili su se Česi i Nijemci u Češkoj, kad se u Češke zemlje počeo širiti Lutherov protestantizam. Tada su protestanti Česi i Nijemci držali složno protiv katolika Čeha i Nijemaca. Zanimljivo je na primjer, da su češki protestantski staleži g. 1618. zbacili Ferdinanda II., izabrali drugoga kralja (kalvina i Nijemca Friderika Falačkog) i započeli rat protiv Ferdinanda upravo radi dva sela u zapadnoj Češkoj, u kojima su zemaljska gospoda zatvorila bila dvije bogomolje protestantskih Nijemaca. Ta borba, u koju su Česi ušli iz solidarnosti sa svojim njemačkim istovjercima, svršila se katastrofalno za Češku: od g. 1618. do svršetka tridesetgodišnjeg rata godine 1648. spala je sama kaljevska Češka od 2,400.000 na 800.000 stanovnika. Zaplijenjena imanja podijelio je Ferdinand svojim generalima: pukovnicima Nijemcima, Talijanima, Španjolima i Francezima, koji su na puste zemlje naseljavali nove koloniste iz Njemačke.

No Habsburgovci ipak nijesu dirali u cjelokupnost zemalja krune Svetog Većeslava sve do



ČEŠKA KRALJEVSKA KRUNA SV. VÁCLAVA, SIMBOL SAMOSTALNOSTI I CJELOKUPNOSTI HISTORIJSKIH ČEŠKIH ZEMALJA, KOJE SE SAD POD GERMANSKIM PRITISKOM CIJEPAJU

godine 1918. Dok su češki Nijemci bili protežirani od austrijske vlasti, dotle nisu ni pomišljali, da se odcijepe od Češke, kojoj su državopravno pripadali. Tek od g. 1918., kad su se našli u samostalnoj Čehoslovačkoj, njihove su se težnje priklonile Njemačkoj. Ta je težnja jačanjem poratnog nacionalizma postajala sve veća, dok nije Hitlerov narodni socijalizam došavši u Njemačkoj na vlast proglasio Njemačku zaštitnicom Nijemaca, gdjegod oni živjeli. Otada se i među Nijemcima u Čehoslovačkoj razvio pokret sličan Hitlerovu, a taj je pokret doveo cijelu Evropu do političke krize, u kojoj je Čehoslovačka, da izbjegne evropskom konfliktu, 21. rujna 1938. pristala, da se od Čehoslovačke odcijepe i Njemačkoj pripoje oni njeni krajevi, u kojima ima više od polovice Nijemaca. Još nikad nijedna država nije na ovako miroljubiv način odstupila dio svoga teritorija drugoj državi. Kakogod bilo tumačeno njemačko pravo, to je za Čehoslovačku golema žrtva, koju treba da znade cijeniti cijeli svijet. Je li moguće pomisliti, da bi Njemačka prije svjetskog rata na tako miroljubiv način bila odstupila poljske krajeve, Austrija poljske, češke i slovenske krajeve, a Madžarska slovačke, hrvatske i rumunjske zemlje? Neka svakom bude njegovo pravo, ali isto tako svakom i zasluženo priznanje i čast.

UMRLA JE IVANA BRLIĆ-MAŽURANIĆ

Napisao Vilim Peroš

Dne 21. rujna umrla je u Zagrebu hrvatska književnica Ivana Brlić, rođena Mažuranić. Umrla je, navršivši šezdeset i tri godine života. Potjecala je iz stare hrvatske porodice Mažuranića. Njen je otac, Vladimir Mažuranić, pisac hrvatske pravno-povijesne enciklopedije, te je svojim naučnim spisima i raspravama bio veoma cijenjen i poštivan. Djed joj opet Ivan Mažuranić, »Hrvat-pučanin« na banskoj stolici, svojim je djelom »Smrt Smail-age Čengića« stvorio jedno od najboljih djela hrvatske epske književnosti.

Ivana Brlić-Mažuranić bila je dakle odvjetak porodice, koja se je već odavna bavila književnim radom. Ona se također nije iznevjerila toj obiteljskoj tradiciji. Sigurno je i mnoga njena priča iz davnih vremena Slavenstva bila inspirirana pogledom na brdo Klek, koji je uvijek zanimljiv, a naročito jeseni, kad sunce razagna magle, što ga obavijaju, pa on izroni iz njih kao crni oklopnik mašući veselo pobjednički suncu.

Udavši se razmjerno veoma mlada (u osamnaestoj godini života) za dra Vatroslava Brlića preselila je u Slavonski Brod, gdje joj je muž bio odvjetnik.

Prvi put se u književnosti javila 1903. s knjižicom pripovijedaka i pjesama za dječake pod naslovom: »Valjani i nevaljani«. Otada se kroz dulje ili kraće vremensko razdoblje redovito javlja s novim djelima, od kojih svako daljnje znači umjetnički napredak. Zbirku pjesama i pripovijedaka za djecu izdaje opet dvije godine nakon izlaska svoje prve knjige pod naslovom: »Škola i praznici«. Iza toga izlaze joj »Slike«, lirske pjesme (1909. g.). »Nova njena knjiga »Čudnovate zgode šegrta Hlapića« skreće na sebe pažnju hrvatske javnosti, a mladež je čita oduševljeno. Slijede nakon toga »Priče iz davnine«, koje su se toliko svidjele i djeci i odraslima, da se tiskalo još jedno njihovo izdanje, a kad se to djelo još i nadalje svuda tražilo, tiskala je Matica Hrvatska g. 1926. i izvanredno treće izdanje te knjige u raskošnoj i ukusnoj opremi s obojenim impresivnim ilustracijama Vladimira Kirina. Od ostalih njenih djela treba spomenuti: »Knjiga omladini«, »Radosna majka — dobra pjestinja«, »Dječja čitanka o zdravlju«, »Mir u duši« (filoz. essay uz dan mira, odštampan u »Hrvatskoj Reviji« 1929. g.), a ove godine izišlo je njeno posljednje djelo: »Jaša Dalmatin — potkralj Gudžerata«.

Proučavala je marljivo i arhiv obitelji Brlića u Slavonskom Brodu te je o tome izdala i dvije zapažene rasprave: »Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi« i »Dnevnici Andrije Torkvata-Brlića«.

Ivana Brlić-Mažuranić pisala je dakle pored knjiga za djecu i omladinu i naučne spise. Dakako da je ona kudikamo poznatija pišući za omladinu, te je baš radi toga i stekla toliku popularnost među nama.

Naša književnost za djecu i omladinu i nije tako siromašna, a ženski autori mnogo joj se posvećuju. No djela tih ambicioznih diletantkinja često ne znače drugo nego nepotrebni balast našoj književnosti za djecu i omladinu, koji ugušuje i koči njen razvoj na bolje.

Ivana Brlić-Mažuranić nije pisala iz ambicioznosti, nego iz duboke potrebe umjetničkog stvaranja. Njene su »Priče iz davnine« djelo, koje je postavilo temelj autoričinoj književnoj reputaciji. Tim djelom pokazala je Ivana Brlić-Mažuranić, da je zaista prava umjetnica, a ono joj je ujedno prokrčilo put u našu književnost stavljajući je u prvi red hrvatskih književnika za djecu i omladinu. Njene »Priče iz davnine« dočaravaju nam jedan stari, zaboravljeni svijet iz slavenskoga života. Pa i danas pročitajmo bilo koju priču iz toga ciklusa, pa ćemo osjetiti prisustvo jednoga drugoga svijeta, svijeta punog neobičnih, nesvagdašnjih i čudesnih događaja, koji nam uza sve to izgledaju tako blizi, kao da nisu izvađeni iz čarobnih poljana fantazije.

Svojim »Pričama iz davnine« oživjela je ona jedan novi svijet, uskrisila je događaje iz naše prastare prošlosti u novom, lijepom i blagdanskom ruhu svoje umjetničke imaginacije. Njeno je pero oživljavalo već zaboravljene stvari, bića i događaje; ona je bila prizivalac duhova prošlosti, koji su po diktatu njene umjetničkog stvaranja još jednom kroz stranice njenih »Priča iz davnine« došli iz svijeta daleke prošlosti ovamo pred nas radeći ponovno ono, što su nekada radili, i tako pred našim duševnim očima razjašnjavajući svoje davne čine. Njena je neprocjenljiva zasluga, što je te duhove prošlosti nesamo prizvala, nego i zadržala zauvijek pred nama na stranicama »Priča iz davnina«.

Drugo njeno važno i značajno djelo je »Šegrt Hlapić«. Kroz likove maloga gentleman-viteza šegrta Hlapića i zlatokose djevojčice Gite Ivana Brlić-Mažuranić dala je sliku dvoje djece, koja u rukama nose uzdignut barjak poštenja, borbenosti i životne vedrine. Šegrt Hlapić i djevojčica Gita nisu lica izvađene iz slikovnice čarobnoga svijeta, nego iz svijeta realnosti, iz života oko nas. Šegrta Hlapića tuče njegov gazda, kao što neuviđavni gazde na cijelom svijetu tuku svoje šegrte. I Hlapić je šegrt kao i većina drugih šegrta, ali s odlikama, koje nemaju mnogi šegrti: radin i poslušan, spreman na svaku uslugu, ali i spreman u svako doba i od svakoga braniti svoje dostojanstvo i čast. Kolikogod bilo u toj knjizi ishitrenoga, konačna je namjera autorice u svakom pogledu uspjela: prikazali, kako i gazda prema šegrtu mora biti u prvom redu čovječji blag i uviđavan, odnosno, kako i u najtežim časovima životne borbe ne smije ni dijete (šegrt Hlapić) nikada odstupiti od načela dobra i poštenja.

Ove godine izišlo je posljednje djelo Ivane Brlić-Mažuranić: »Jaša Dalmatin — potkralj

Nove Jeronimske Knjige za god. 1939.

REDOVITA IZDANJA:

1. **Danica,** kalendar za godinu 1939. Cijena 10 dinara, **za članove 8 dinara.**
2. **Zvijezde Srca Isusova.** Pjesničke pripovijesti od M. Pavelića D. I.
3. **Jedni grade, drugi ruše.** Knjiga o današnjim velikim državnicima. Napisali dr Josip Andrić, Ivo Bogdan, Petar Grgec, Luka Perinić, dr Bonifacije Perović i dr Andrija Živković. Sve gornje **3** knjige stoje za članove **15** dinara.
4. **Ispod Garičke planine.** Pripovijesti iz Moslavine. Napisao ih seljak Mijo Stuparić.
5. **Kako se hrani bilje.** Ratarska kemija. Napisao dr Marko Mohaček. Svih gornjih **5** knjiga stoji za članove **25** dinara.

IZVANREDNA IZDANJA:

6. **Majka priča.** Pripovijesti iz Bosne. Napisao Viktor Grmović.
7. **Naša zemlja.** Knjiga o postanku zemlje. Napisao Bogdan Babić.
8. **Žrtva Novog zavjeta.** Knjiga o svetoj misi, prvi dio liturgije. Napisao Dragutin Kukalj.
9. **Gospodarski život na selu.** Knjiga o gospodarskom napretku sela. Napisao dr Milan Ivšić. Svih **9** knjiga stoji za članove **50** Din.



Gudšerata«. U njemu je autorica opisala, kako se Jaša, Hrvat iz Dalmacije, uspio podignuti do najviše časti na dvoru sultana Gudšerata Mahmud Begra postavši nasljednim njegovim melekom (potkraljem). U Jaši Dalmatinu dala je autorica sliku hrvatskog dječaka, koji je kao sužanj bio doveden u Carigrad u XV. stoljeću sanjavši neprestano, kako bi se jednoga dana otisnuo iz prljavoga carigradskog pristaništa na debelo more. Svojom prirodnom darovitošću, hrabrošću i poštenjem uspio je on kroz neko vrijeme skrenuti na sebe pažnju svojih gospodara, a otada više nije bio dalek put njegovom naglom usponu u karijeri. Tim je djelom autorica dala još jedan značajan prilog hrvatskoj književnosti za omladinu.

Ono, što toliko blizima čini njena djela za djecu i omladinu, treba svakako u prvom redu tražiti u vještom i psihologijski uvjerljivo izvajanom profilu njenih glavnih lica, a onda i u vještini spustiti se na duševni niveau djece, pa pripovijedati onako, kako to ona najbolje razumiju i shvaćaju, a ne preći njihovu perceptivnu snagu. Zanimljivost opet same radnje i plastičko izražavanje još više dopunjuju odlike njena pisanja.

Počevši s legendarnim »Pričama iz davnine«, Ivana Brlić-Mažuranić nastavila je iz carstva priče svoj književni razvoj kroz »Čudnovate zgode šegrta Hlapića«, koje su već slika zbiljskoga života, a završila je s »Jašom Dalmatinom«, knjigom, koja je uglavnom rađena po povijesno utvrđenim činjenicama, pa se razvojna faza Ivane Brlić-Mažuranić može postaviti u tri razdjela: 1 fantazija, 2. realnost, 3. povijest.

Prošle godine bila je ona izabrana kao prva žena za člana Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti (u umjetničkom razredu), a bila je i počasna članica zagrebačkog Pen-kluba. Da je i u stranom svijetu bila veoma cijenjena, najbolji su dokaz prijevodi njenih »Priča iz davnine« na sve glavne evropske jezike, a u »Daily Dispatehu« nazvana je čak i hrvatskim Andersenom, svakako s punim pravom.

Smrću Ivane Brlić-Mažuranić gubi hrvatska književnost uopće, a književnost za djecu i omladinu napose spisateljicu, koja je spadala u red naših ponajboljih pisaca za omladinu uopće. Njena značajna djela zauvijek će joj sačuvati slavu među čitateljima, jer je njeno ime već zlatnim slovima urezano na spomeniku hrvatskih kulturnih radnika.

DANAŠNJI NIJEMCI

Napisao Josip Zidarić

U novinama neprestance čitamo o Njemačkoj, kako je ondje nastao silan pokret nacionalnih socijalista, kojima je vođom Adolf Hitler. Nacionalni bi socijalisti htjeli da od njemačkoga naroda načine nekakav junački narod, koji bi stekao veliku moć u Evropi. Njemački nacionalni socijalisti vele, da su Nijemci čisti Arijci i zato su oni određeni, da budu nekakav odabrani narod, koji će vladati svijetom, što li.

Kad Nijemci kažu, da su oni Arijci, onda time misle rasu ljudi, koji ponajviše živu u sjevernoj Evropi. Čisti su Arijci oni ljudi, koji su visoka vitka stasa, lica bijela i rumena, nosa ravna, glave duguljaste, kose žute ili crvenkaste (riđe), očiju modrih ili sivih. Takvih ljudi ima najviše među germanskim narodima (među Englezima, Nijemcima, Dancima, Šveđanima, Norvežanima, Islanđanima, Holandezima i Flemima. Flemi su sjeverni Belgijanci.)

Bilo je i među Nijemcima i među drugim narodima dosta učenih ljudi, koji su tvrdili, da modrooki i plavokosi Arijci pripadaju među najpametnije i najsposobnije ljude na svijetu. Drugi su ljudi nesposobniji. Zato nacionalni socijalisti u Njemačkoj tvrde, da će njemački narod biti sve nesposobniji, budu li se u Njemačku selili stranci. Nacionalni socijalisti vele, da je za Nijemce zlo, ako se među njih dosele ljudi drugačijega lica, drugačijih očiju i drugačijega stasa, jer takvi stranci, istina, lako nauče i njemački jezik i pretvore se u Nijemce, ali zato ni oni ni njihova djeca ne će biti pametniji ni sposobniji. Najprije su nacionalni socijalisti stali u Njemačkoj goniti Židove. Onda su neki govorili, da treba iz Njemačke potjerati Poljake. U istočnoj Njemačkoj živi još oko osam stotina tisuća Poljaka. Njih nijesu pripojili poljskoj državi, premda se na koncu svjetskoga rata govorilo, kako treba da svaki narod živi u svojoj narodnoj državi.

No kad bi i bilo istina sve ono, što se u Njemačkoj govori i piše o arijskoj rasi, ipak bi se možda i dvije trećine Nijemaca trebale iseliti iz Njemačke i Austrije, kad bi trebalo da ostanu ondje sami čisti Arijci. Ni oni, koji bi ostali, ne bi mogli za se lako ustvrditi, da su oni čisti Arijci.

Čistim bismo Arijcem mogli držati samo onoga Nijemca, koji bi mogao na pismu dokazati, da su svi njegovi stari uvijek bili visoki, plavokosi, modrooki ili sivokosi kroz tisuće godina. Trebao bi na pismu dokazati, da nije nikada nikoji njegov pradjed uzeo za ženu djevojku niska stasa ili smeđe kose ili tamnih očiju. Takva čovjeka ne bismo mogli naći u Njemačkoj.

Južni Nijemci nijesu čistoga arijskoga tipa. Pradjedovi mnogih ljudi, koji stanuju u južnoj Njemačkoj i u Austriji, govorili su u davno doba drugačijim jezikom.

Južni Nijemci imaju šire lice, okruglu glavu, a kosu često smeđu (brinetnu, kako se to kaže).

Nijemci su se u istočnoj Njemačkoj pomiješali sa Slavenima i s Prusima. Najveća je njemačka zemlja prozvana Prusijom po narodu, koji je nekada govorio sasvim drugim jezikom. Pravi su stari Prusi bili narod, koji je stanovao u kraju na istoku od rijeke Visle do rijeke Njemna na sjeveru od Poljaka. Stari je pruski jezik bio nalik na litavski jezik. Nijemci su prije šest do sedam stotina godina pokorili stare Pruse. Čini se, da su ih ponajviše pobili u ratu, a oni drugi, koji su preživjeli strašne ratove, naučili su njemački jezik i postali su Nijemci.

U novije su se vrijeme stali siromašni Poljaci seliti u sjeverozapadnu Njemačku, gdje kopaju ugljen kao rudari u Ruhrskom kraju (Ruhrgebiet). Tamo se i ti Poljaci pretvaraju u Nijemce i miješaju se sa sjeverozapadnim Nijemcima, za koje bismo mogli reći, da su najčišći potomci starih Nijemaca ili Germana.

ŠTO SVE ČOVJEK NE DOŽIVI

Napisala Z. Sever

Časni brat Serafin skuplja mast po selima za siromahe. Koliko se samo namuči! Koliko nahoda i izmori, dok žličicu po žličicu nakupi za njih! A kud umor — tud su ljudi i dobri i gori — pa on pješačeći tako, noseć svoj dragovoljni križ — svašta doživi. U jednom mjestu, gdje je odsjedao, bila je čestita obitelj, ali glava kuće bio je baš »tvrda glava«! Kad će da ručaju, prostre djevojka stô za gazdu i našega fratra, ali i za starog macana, gazdinog miljenika, isto kao i za ljude! Čim će da posjedaju oko stola, eto i macana! Njuška po jelima i tad će da jede. Našem Serafinu prisjedne jelo, pa će:

»Ah, dragi gazdo, valjda ne će mačak s nama jesti?!«

»Kako ne će, kad je tako naučen! On tako vazda jede, pa će i danas!«

»Ta nije kršćanska duša i ne spada na stô,« usudi se brat Serafin prigovoriti.

Stari osta kod svoga.

»Pa u tom mačku je sam đavao, uvjerit ćete se i sami!«

»Ne ćemo, dragi brate, sad drugi red u kući uvađati! On je jeo za stolom i prije, jest će i sada! i basta!«

Jednog dana morao je gazda za poslom u obližnje mjesto, a brata Serafina zapadne, da bude opet njegov gost. Dođe doba jelu, a kako gazde nije bilo kod kuće, prostre djevojka stô za časnoga brata, ali i za mačka. Tako bje određeno. Djevojka postavi jelo na stô i ode.

U dobrome bratu Serafinu uzavrije krv i — štono bi »dva« izbrojio, pograbi svoju batinu i udari njome po macanu uzduž i poprijeko! — Mijau-jau-jau-jau-jauu — dreknu macan i bjež na vrata!

Uveče eto gazde. Opet je stô prostrt za troje: gazdu, Serafina i macana. Macan se umiljava oko gazde, sjedne mu na krilo i sa strahom prati kretnje Serafina. Kad će da sjednu k večeri, reći će Serafin:

»Ali, dragi gazdo, zar vi ne znate, da je u tom macanu sam đavao?!«

»Ma štogod govorite, brate!«

»Kako nije,« doda Serafin. »Eto vidite — sad ću mu samo pokazati raspelo, vidjet ćete kakav će biti učinak!« I on brzo podigne sa stijene raspelo — a naš macan očekujući opet batine, strugne gazdi iz krila, kanda si mu užarenim maljem taknuo glavu, i — mijau-jau-jau-jau-jauu trkom nestane iz kuće!

»No, da li sad vjerujete, da je u njemu đavao?«

Gazdu taj događaj nemilo dirnu, a njegov macan nikada više nije jeo kod stola.

RUŽE ZELENOG OTOKA

ROMAN IZ IRSKE PROŠLOSTI — NAPISAO SAMUEL LOVER

(Nastavak)

Oluja još uvijek nije prestajala. U gostioni, u kojoj je glasna buka prestala, kad je stalo grmjeti i bljeskati, sve je zamrlo, kad se pojavio Scrubbs. Gosti su jedan za drugim odlazili. Oni, koji su bili iz sela, te su mogli potrčati kući, pošli su najprije, a zatim oni iz susjednih sela i najzad, kad se vidjelo, da nevrijeme ne će tako skoro prestati, i oni, koji su bili izdaleka. Kad su se umotali u ogrtače, izdignuli ovratnike i povukli klobuke duboko na oči, postavili su se jedan za drugim pred vrata, još nekoliko vremena krzmali, bi li otišli ili ne, a zatim odjurili u kišu i nestali.

I tako su Rory i Scrubbs bili jedini gosti, koji su još ostali kod »Crnog bika«. Naposljetku odlučio se i Rory, da će učiniti kao i ostali. Kad je Scrubbs to čuo, postalo mu je neugodno, jer nije htio ostati sam u gostioni, čijega je gospodara prijavio zbog neznatnog prestupka. U blizini čovjeka, za kojega je znao, da ga za to mrzi, javljala mu se savjest te se bojao biti sam s njime.

Kad je vidio, da će Rory poći kući, zamolio ga, da bi smio poći s njime; ta imali su pred sobom isti put i njemu je mnogo stalo do toga, da ne ide sam, jer se strašno bojao hodati pješke. To mu se činilo još opasnijim, nego ostati ondje, gdje je bio.

Nekoliko dana prije nije volio Roryevog društva; otkako je međutim iz De Lacyevih ustiju čuo, da je Rory vrijedan povjerenja, mislio je, da možda ipak nije takav, kakvim ga je držao. Zato je odlučio, da će poći pješke s Roryem. Zahvalio je Finneganu i njegovoj brizi preporučio svojega konja. Kad je Rory gostioničaru i njegovoj ženi kazao »Zbogom«, a da nije zaboravio na svoju željeznu motku, pošao je sa Scrubbsom iz malog i toplog zaklona u hladnu kišu i oluju, koja nikako nije htjela prestati.

Mučke su hodali, dok nijesu izašli iz sela; tada je Rory krenuo sa glavne ceste na stazu, koja je vodila u polje.

»Kuda idete, O'More?« upita sakupljač.

»Kraticom,« odgovori Rory.

»Oh, ne idite poljem, cesta je sigurnija,« nagovarao ga Scrubbs.

»Možda se mene bojite, mr. Scrubbse,« primijeti Rory.

»Ne, ne, dragi O'More.«

»Ta možete poći natrag k »Crnomu biku,« ako hoćete. Nijesam vas molio, da pođete sa mnom. Glavna cesta ili staza za mene je svejedno.«

»O'More, molim, oprostite, ne zamjerite, ali ove staze . . .«

»Ne budite tako strašljiv!« rekao je Rory, koji nije mogao zatomiti prezira u svom glasu, kad je vidio, kako se Scrubbs boji. »Pođemo li stazom uz obalu potoka kroz dolinu mimo »The Folly«, odrezat ćemo cijele dvije milje puta.«

»Smiluj se, Bože!« zauze se Scrubbs i položivši ruku na Roryev lakat stane. »Ali ipak ne ćete poći kroz onaj strašan osamljen kraj!«

»Razumije se, da ću poći,« Rory će. »Ako vi ne ćete, možete poći natrag, kako vam već rekoh.«



NA SEOSKOJ CESTI
Foto Ljudevit Griesbach

Scrubbs nije znao, što da učini; nije znao, čega se više boji, da li Follske doline ili Finnegana. Naposljetku je ipak odlučio, da će poći s Roryem. Za pola sata došli su na vrh brda uz Follsku dolinu. Kad je Scrubbs vidio, kako je narasla bujica i kako dere dolinom, sav je prestrašen upitao O' Morea, ufa li se blizu.

»Zacijelo, ta ne će vas ugristi.«

»Ali mogli bismo se utopiti,« opomenuo ga Scrubbs.

»Onaj, kojemu su suđena vješala, ne će se utopiti,« značajno će Rory.

»Čudno govorite,« primijeti Scrubbs i pogleda Rorya. Nije naime znao, na koga je ciljao posljednjim riječima, da li na sebe ili na nj. »Zar

nije opasno u ovoj strašnoj preplavljenoj dolini?« upita ponovo.

»Vjere mi, još je gore od poplave, samo pričekajte, dok dođemo onamo,« plašio ga Rory, koji je tako prezirao tog jadnog kukavca, da je stao praviti lakrdije s njime.

»Znate li, jeste li doista sigurni?« Scrubbs će ponovo.

»Ja jesam,« odvrati Rory. »Ali ne znam, nijeste li vi opasni.«

»Kako mislite, opasan?« upita Scrubbs.

»Tako, za zlo,« odvrati Rory.

»Mislim, da ne, O'More,« zabrunda Scrubbs i uznastoja, da drži korak s Roryem, koji je čvrsto koracao u dolinu. Kad su se približavali nabujalom potoku, Scrubbs je ponovo upitao, ne će li biti previše opasno poći dolinom.

I tako su išli naprijed i domalo došli u blizinu ruševine.

»Stanite,« prekine Rory šutnju i zaustavi se. »Nijeste li čuli, da je netko zazvao u pomoć? Poslušajte!« reče i prisluhnu.

»Gdje?« zapita Scrubs i od straha se priljepi uz Rorya, koliko je mogao.

»Čini mi se, da sam čuo zaziv u pomoć,« ponovi Rory. Kad je to izgovorio, zagrmjelo je, kao da ustrijeli top. Scrubbs se skoro srušio na tlo.

»Mislim, da je to bio samo vihor. Pođimo naprijed,« reče Rory i napravi nekoliko velikih koraka. Kad je vihor začas prestao, opet je čuo krik, i opet se zaustavio. Ovog je puta krik čuo i Scrubbs.

Zazovi su dolazili iz podrumskog prozora ruševine, gdje su bili uhvaćeni De Welskein i njegovi drugovi. Kad su naime u dolini ugledati dva čovjeka, stali su očajno zvati u pomoć. Kad su vidjeli, da su se zaustavili, stali su ponovo vikati. De Welskein je skinuo rubac s vrata i kad je njime mahao kroz prozor, iz poplavljene je tamnice treći put zazvalo u pomoć.

»Gedaj, gledaj,« kliknuo je Rory i pokazao rubac, koji je lepršao s prozora razvaline. »Ondje netko zove u pomoć,« rekao je i pošao prema ruševini. Tada je Scrubbs položio ruku na njegovo rame i sav preplašen rekao:

»Ne budite ludi, ne idite onamo!«

»Zašto ne?« upita Rory.

»Ta ne znate, tko je ondje!«

»Neka bude, tko hoće! Potreban je pomoći i to je dosta,« odsječe Rory.

»Molim vas, lijepo vas molim!« mučio se Scrubbs, da ga zadrži.

Rory ga se otresao i tvrdo progovori:

»Mr. Scrubbs, bojite li se vi, ne treba, da se bojim i ja. Ako ste vi kadri ostaviti svojega bližnjega u nevolji i stisci, Bože sačuvaj, da ja što takva učinim! Ondje se dogodila nesreća i idem pogledati, mogu li pomoći!«

Tek što je ovo izgovorio, pobrzao je prema ruševini, a Scrubbs za njim, jer se bojao ostati sam.

Kad je Rory prispio tako blizu, da je prepoznao ljude, koji su htjeli napolje, gledali su jedan drugoga. Oni u podrumu su se čudili, kako je Rory mogao doći sa Scrubbsom ovamo, a ova dvojica, kako su oni došli unutra.

»Mr. Devilskim, što vas je donijelo ovamo?« upita Rory.

Ali se njegovo pitanje izgubilo u strahovitom vikanju. Francuz je vikao: »Otvorite! — »Rory, za Božju volju, Rory, žuri se, inače ćemo se utopiti!« moljakali su ostali.

»Pričekajte malo, da vidim, što se da učiniti,« vikao je Rory. »Prava je sreća, što imam ovo željezo kod sebe.« Zatim je umetnuo željeznu motku u križ prozora, pritisnuo i istrgao iz zida zarđalo željezo. Nato je pružio ruku De Welskeinu i pomogao mu, da izađe napolje. Iza De Welskeina stali su izlaziti ostali kao štakori jedan za drugim. Scrubbs je međutim sav prestrašen stajao uza zid i šutio. Spasio ih je čovjek, proti kojemu ih je malo prije podbadao jedan od njih. Tada se dogodilo nešto, što potvrđuje istinitost poslovice, da je nezahvalnost plaća svijeta i kako je oporo zločinačko srce. Ovi ljudi, koji su malo prije bili spašeni opasnosti i možda strašne smrti, još su istog časa zaboravili sve, što su prepatili i ponovo bili puni strasti i osvete. Niti na um im nije palo, da bi morali biti milosrdni prema svojemu bližnjemu, kako je nebo bilo milosrdno prema njima.

Flannerty i Regan bili su prvi, koji su opazili Scrubbsa. S poklikom velikog veselja upozorili su rulju na nj: »Baš nam je sreća mila, jer ovdje je ona ptica, koju smo čekali!«

Dok su tako govorili, pokazivali su na sabirača, koji se sav prestrašen stiskao k Roryu. Rory je osjetio, kako se trese i traži zaštite kod njega. Riječi propalica bile su odviše jasne, a da ih ne bi razumio i slutio, da imadu zle namjere sa Scrubbsom. A jer nije znao, kakav povod imadu za takav postupak, čvrsto je zapitao:

»Što hoćete s njime?«

»Samo isposuditi si ga hoćemo,« reče Flannerty, koji je stupio naprijed i zlobno zarežao.

»Gledaj, Flannerty,« nastavi Rory protegnuvši ruku, da napravi razmak među strankama, »mister Scrubbs je bio ondje u selu, gdje mu se konj ponesrećio. Jer je vidio, da će morati pješke kući, zamolio me, da pođe sa mnom. Kad sam okrenuo na ovu stazu, koja vodi, kako znate, prema mom selu, htio je mr. Scrubbs, da pođemo glavnom cestom, što se međutim nije dogodilo na vašu sreću. Gledajte, momci,« uzdignuo je glas, kad se je obratio ostalima,

»vi sami zacijelo ne biste htjeli, da čovjek, koji se povjeri vašoj zaštiti, padne u nepriliku i zato sam uvjeren, da ovomu čovjeku ne ćete učiniti ništa nažao.«

»O, ako se nuđaš za ovna ovakvoj ovcu, kakva je ova ovdje, onda je skrajno vrijeme, da prestaneš, dragi moj,« odgovorio je Flannerty. »Preporučio bih ti, da u buduće ostaviš takve stvari, ako ti je stalo do tvog dobrog imena. Što imaš manje posla s takvom životinjom, bolje za te, Rory, mladiću moj, i glave ne uzdiži tako visoko!«

»Ne uzdižem je više, nego li svaki pošten čovjek,« odvrati Rory. »Kažem ti, da ga se nitko, koji imade nešto časti u sebi, ne će dotaknuti.«

»Do đavola ti i tvoja čast,« poviče Regan. »Hoće li nam tvoja čast spasiti Darlya od vješala, bude li taj probisvijet prisegao? Za takvoga se lopova zauzimaš? Dašto, svaka ptica k svome jatu leti!«

»Ti, podli potvoraču, ti,« poviče Rory »i to nije prvi put, što me ogovaraš!«

Na te je riječi Regan planuo proti O'Moreu, koji je uzdignuo željeznu motku i povikao:

»Stani, ili ću te, tako mi majke, koja me je rodila, udariti!«

Uto je priskočio Flannerty i pograbivši Regana za prsa mirnim glasom rekao: »Rory, kazat ću ti, o čemu se radi: Mi hoćemo Scrubbsa i ništa ne ćeš postići, ako ga budeš branio, jer nas ima dosta i naša će vrijediti. Zato učini, kako mi hoćemo, ili ćemo još i tebe ščepati.«

»Nemojte me izdati, O'More!« zavapi Scrubbs.

»Što, da bih te izdao?« reče Rory prezirno obazrevši se na čovjeka kraj sebe. »Ti podli psu, koji trčkaraš za mnom! Kako možeš nešto takvo kazati nakon svega, što si čuo! Nijesi vrijedan, da te branim, siroto! Radi sebe samoga te branim, jer ne ću, da se komu pod mojom zaštitom nanese krivica! Zato, momci, pustite nas naprijed!«

»Momci,« stao ih Rory zaklinjati glasom, koji bi morao svakomu prodrijeti do srca, »pred pet minuta spasio sam vam život i sve, što tražim, jest, da nas pustite naprijed.«

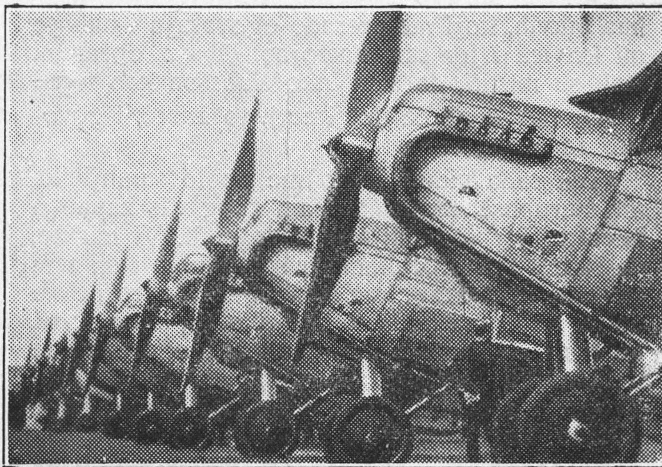
»Ne,« povikala je rulja u jedan glas i sabirač se jače prilijepio uz Rorya.

»Ne drži me se kao krpelj, ta ne mogu se ni ganuti!« odgurne ga Rory. »Brani se sam, bit će bolje!« Zatim se obratio rulji i nastavio: »Kažem vam, da se ovomu čovjeku, koga sam uzeo sa sobom, ne smije ništa dogoditi. Stidite se, ako toga ne uviđate. Vjere mi, preko mojega ćete tijela preći, prije nego li ga dobijete,« i postavio se na obranu sa svojom strašnom željeznom motkom.

»Nijesam li vam kazao, da je izdajica?« Javi se Regan. »Kad ne bi bio, zar bi radio ovako, kako radi? Vjerujete li sada?«

Ove su Reganove riječi u takvom času, u takvim prilikama i nakon svih pređašnjih događaja, koji su Rorya doveli u loše svijetlo, pale kao iskra na puščani prah.

Kao mahniti su zaurlikali i navalili na Rorya, koji je namah dvojicu oborio na tlo. Nesrećni



SPREMNI NA UZLET U NEBESKE VISINE
Foto Ufa

Scrubbs nije se međutim ni maknuo; grčevito se držao Roryeva kaputa i sakrivao iza njega.

Rory se borio kao razjaren lav. Tko ga se dotaknuo, odletio je i zacijelo bi se otreso svih, da mu nije iza leđa došao Shan Dhu te ga otraga svom snagom udario ispod uha. Shan Dhu, koji je Rorya mrzio, ruknuo je od veselja, kad je vidio, da je Rory posrnuo i srušio se. Začas su se svi zgrnuli iznad Rorya, koji je od boli zatvorio oči, i iznad Scrubbsa, koji je poput psa molio, da mu se smiluju! Nakon što su im svezali ruke i noge, Rory se premetao i lupao oko sebe svojim posljednjim snagama.

Tako vezane prenijeli su u gornje prostorije ruševine, gdje ih je jedan od njih stražio. Drugi su ostali u prizemlju, da se dogovore, što će učiniti sa zarobljenicima. Jack Flannerty još je uvijek preporučio, da Scrubbsu opipaju moždane i Salamun mu se pridružio svojom starom primjedbom, da mrtvaci ne mogu govoriti. Ali većina se toga pobojala i zaključila, da obojicu pošalje preko mora, ali da treba svakako pričekati do noći, koja će sakriti njihov pothvat.

Međutim su Rory i Scrubbs bili odozgo sami sa svojim mislima. Rory je i srcu proklinjao nesrećan slučaj, koji ga doveo zajedno sa Scrubbsom. S punim je pravom naime pripisivao svoju nesreću njegovu društvu. Ali je ipak bio tako velikodušan, da mu toga nije predbacio, kad ga je vidio, kako drhće za svoju slobodu, kako jauče, kako je blijed i propao od samoga straha.

Ali je Scrubbs mislio drukčije o blagomu Roryu. Stao ga sumnjičiti, da ga je domamio u stupicu i da se samo pretvarao, kad se je odupirao i borio. Nije se mogao svladati, a da Roryu ne predbaci toga.

»O'More«, nesigurno će, »zašto ste me izdali?«

»Što, tako mi naplaćujete, što sam svoj život izvrgnuo opasnosti, da vas spasim?!« odgovori Rory glasom, iz kojega se osjećao bol.

»O, vama ne će učiniti ništa nažao, ali mene će umoriti.«

»Kako možete znati, da meni ne će učiniti ništa nažao?« odgovori tiho Rory. »Među njima

ima takvih, koji me prerado ogovaraju i nanose mi krivicu i jer sam nastojao, da vas obranim, stali su misliti, da sam tako slabašan kao i vi.«

»O, vas se ne će dotaknuti, to znate, i govorite za mene, O'More!«

»Tek sada vidim, kako me podlo sumnjičite, mr. Scrubbse. Šteta, što sam zbog vas zapao u nevolju, jer toga nijeste zavrijedili. Vi mislite, da sam s tim protuhama u sporazumu i da sam se samo pretvarao, kad sam im se odupro i tako dalje. Kad sami ne biste bili tako zli, kako jeste, ne biste o drugom mislili zlo.« I ogorčeno je zaškrgutao zubima: »Tornjaj se, podli psu! Tvoje je srce hrpa gnoja i tvoje sumnjičenje pijetao, koji čeprka po njemu!«

Scrubbs je progutao uvredu i nastojao, kako da se približi Roryu, koji je upravo tako svezan ležao na tlu. Kad se je dovukao tako blizu do njega, da je mogao šaptati, a da straža iznad njega ništa ne čuje, tiho je rekao:

»Ako me spasite iz njihovih ruku, dat ću vam sto funata i od vas učiniti čovjeka.«

»Zadržite svoje prljave riječi za sebe, ne ću da ih čujem! Čovjeka iz mene! Zar doista? Čovjeka je iz mene napravio Bog i neka bude hvaljen za to! Više je napravio nego iz tebe, kukavico, koji nemaš odvažnosti, da udariš i da se braniš. Tornjaj se i ne pogani mi uši sa svojim ružnim riječima!«

Malo zatim svršili su odozdo vijećanje. Regan je ostavio svoje pajdaše i došao gore samo za to, da uživa u gledanju, kako je Rory vezan i bez snage. Otpustio je čovjeka, koji je bio na straži, jer će on neko vrijeme čuvati zarobljenike. Kad je bio sam, pristupio je k O'Moreu i zlobno promatrao njegovu patnju. Rory ga pogleda i reče: »Shane, čemu sve to?«

»Za izdajice,« odgovori Regan.

»Nijesam izdajica,« Rory će.

»Lažeš,« poviče Regan.

»Kad ne bih bio sputan, kako jesam, ne bi se sudio kazati ove riječi,« reče Rory.

»Jezik za zube, ili će ti biti još gore,« obeća mu Regan.

»Ti nijesi čovjek, Regane, inače ne bi toga učinio.«

»Ako izlaneš samo jednu riječ, ispremlatit ću te, kako se pristoji takvom izdajničkom psu.«

»Ti, kukavico, prljava dušo!« kriknuo je Rory tako glasno, kao da je slobodan.

Surovi Regan, koji je stajao kraj njega, svojom ga je teškom cipelom tako udario u bok, da je Roryu stao dah, i udarao bi ga bio još, kad ne bi bio čuo korake. Zato se okrenuo i pošao k vratima.

»Zovu te,« reče mu čovjek, koji je unišao.

»O'More,« progovori Scrubbs, kojega je Reganovo vladanje uvjerilo, da je Rory upravo tako u rukama neprijatelja kao i on sam, »vidim, da sam se prevario.«

»Bojim se, da će s nama biti još gore,« odgovori Rory.

»Sjećate li se onoga, što ste kazali, kad sam vas pitao, da li je dolina opasna?«

»Ne.«

»Kazali ste, da u njoj ima još gorega od poplave. Govorili ste u šali, ali je iz šale nastala istina na našu štetu.«

»Zaista, doživjeli smo više, nego li sam očekivao. Ali sad se sjećam, da sam kazao još nešto drugo, što je upravo tako istina?«

»Što ste kazali?« zapita Scrubbs.

»Kazao sam, da se onaj, komu su suđena vješala, ne će utopiti. Spasio sam ove protuhe, da se nijesu utopili, i vjere mi, ako ovaj ili onaj još ne će visjeti.«

»Kažem ti, Rory O'More, javi se čovjek, koji ih je stražio i koji je čuo ovaj razgovor, »neka me đavao odnese, ako ti želim zlo. Možda s vama ne namjeravaju ništa zlo, ali savjetujem ti, da držiš jezik za zubima, ili ćeš još malo govoriti. Ako hoćeš, postupaj ovako.«

Rory je uvažio njegove riječi, jer čovjek ih je izrekao tako, kao da mu želi dobro. Premda je svezan ležao na tlu, u rukama neprijatelja, nije klonuo duhom. Njegovi su možđani neprestano radili. Gonetao je, što namjeravaju s njime oni, koji su ga uhvatili. Pravio je nacrte, kako da ih nadmudri te pobjegne.

Nakon što je sa Scrubbsom nekoliko sati ležao na tlu, došli su i oprostili im noge. Odveli su ih iz stanice, naredili im, da stupe u sredinu među njih i zabranili progovoriti riječ. I tako su se s kriumčarima dali na put, a da nijesu znali kamo. Već je bila noć i još uvijek je kišilo i grmjelo. Lopovi nijesu mogli poželjeti povoljnijeg vremena, da bez smetnje otpreme Rorya i Scrubbsa na obalu.

Nakon što su hodali nekoliko milja, prispjeli su do kuće, koja je stajala u veoma samotnom kraju. Ovdje su stali i zakucali na vrata. Otvorio im je čovjek, koji je na prvi pogled bio surov i kojega Rory još nikada prije nije vidio, premda je poznavao cijelu rulju. Naručili su jela i pića, da se okrijepe. Premda je jelo bilo loše, ipak je svima išlo u slast, jer su od dugog puta i prokisli bili gladni. Osobito je marljivo jeo Rory; ta nije od jutra jeo. Tada nije msilio na to, što će iz njega biti. Bio je odviše odvažan, da bi mu njegov sumnjiv položaj kvario tek.

Međutim je kukavičnoga Scrubbsa tako preuzela groza, da nije mogao progutati ni zalogaja. Sve, što je založio, bila je čaša rakije.

Dok su bili u kući, nijesu kriumčari pred za- Rory i Scrubbs mogli zaključiti, što kane s njima učiniti.

Nakon nekoliko vremena dovezli su konja i kola. Ponovo su Roryu i Scrubbsu svezali noge i bacili ih u kola. Rory je badava molio, neka ga puste, da hoda. »Do vraga, učinite sa mnom, što hoćete, ali nemojte me vezati kao kakvog prasca ili tele, koje voze na vašar.«

»Jezik za zube i učini, što ti se naredi,« bio je jedini odgovor.

Tako su se pomicali u noć nekoliko milja, a zatim ponovo stali. De Welskein i još dvojica dobili su konje, koje su zajašili i preuzeli nadzor nad zarobljenicima. Ostala rulja se razdijelila. Tako su putovali cijelu noć. Konja, koji je jadan Rory gorko osjetio na svojim rebrima. Kad su se u zoru ponovo zaustavili u nekoj kući, koja je bila upravo tako u samoći kao i prva, razvezali ga i naredili mu, da uniđe, jedva je mogao micati svojim udovima.

XXVIII

STROGA SUDSKA VLAST. — NESREĆNA MAJKA

Nakon nekoliko dana pronijela se cijelom cemljom vijest, da je Scrubbs nestao. Kako se Scrubbs nije pojavljivao ni s koje strane, ponudio se Sweeny, da će ga potražiti. Zajašio je konja i sve naokolo jezdio. Tako je prispio k »Crnomu biku« i ondje se zaustavio, da mu životinja otpočne i nakrmi se, jer je do kuće imao još dugi put.

Pošao je za svojim konjem u staju. Stao je, kad je kod jasala ugledao Scrubbsovu kobilu.

»Što to znači?« začudi se odjetnik. »Što radi ovdje konj mr. Scrubbsa?«

»U nedjelju ga je ostavio ovdje,« mirno će krčmar Larry Finnegan.

»A gdje je mr. Scrubbs?«

»Ne znam.«

»A bio je ovdje.«

»U nedjelju je bio ovdje, da, a...«

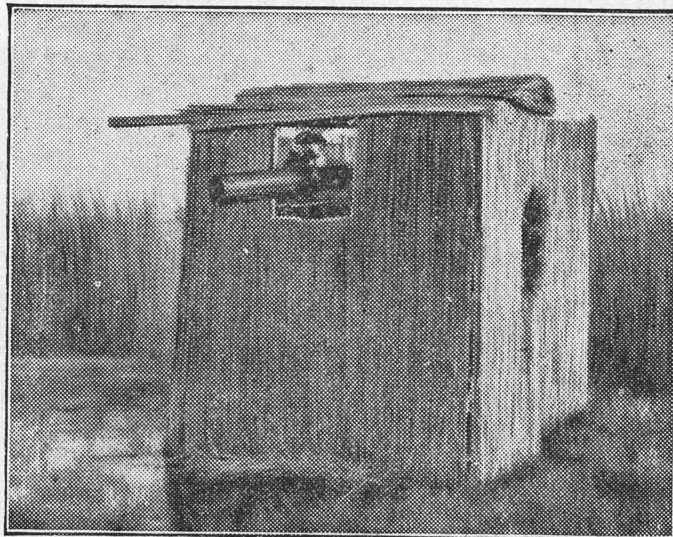
»Što?... Ovdje je čvor... Što se je s njime dogodilo odonda?« odvjetnik će.

»Što da vam kažem?« slegnu ramenima Larry.

»To je posljednje mjesto, gdje sam o njemu čuo. Ako mi svega lijepo ne kažete, kažem vam, kajat ćete se,« zaprijeti Sweeny.

Gostioničar je žurno razložio sve, kako je bilo u nedjelju, kako je u onom nevremenu dojašio Scrubbs, prenoćio i s Rorryem napustio gostionu. Kad je Sweeny to čuo, odlučio je, da će poći k Roryu O'Moreu i upitati ga, što se je dogodilo sakupljaču. Sjetio se događaja onoga jutra, kad je sa sucem i Scrubbsom bio u Roryevoj kući, gdje je vidio De Lacyeve pištolje uperene u njih. Sjećanje na to potreslo ga do srca. Zato je odlučio, da će k Roryu otići sa svjedocima, jer u društvu ima čovjek više odvažnosti.

Uputio se k satniku dobrovoljaca, sucu Slinku, i razjasnio mu sve. Ljubazan satnik odmah je dašto odlučio, da će još jedamput poći u Roryevu kuću, i to sa svom svojom oboružanom četom.



JE LI OVO NJEMAČKA STROJNA PUŠKA UPERENA IZ OVOG ČUDNOGA SKROVIŠTA PROTIV ČEHOSLOVAČKE?
Nije, nego je ovo objektiv aparata za filmsko snimanje, kojim se snimaju iz skrovišta neopaženo životinje u divljim krajevima
Foto Ufa

Premda su udovica i Mary očekivale, da će se Rory vratiti još istoga dana, nijesu se previše uznemirivale, što ga nije bilo. Kad ga još narednog dana nije bilo, protumačite su to tako, da se u selu nije mogao odijeliti od De Lacya te ga zato otpratio do obale.

U toj vjeri mirno su čekale, dok nije došao satnik. Udovica nije se malo prestrašila, kad je vidjela, da su njeni skromni zidovi ponovo opkoljeni od naoružanih dobrovoljaca. Nakon što su satnik i Sweeny unišli u kuću, pitali su za Rorya.

»Gdje je Rory O'More,?« zapita satnik.

»Nema ga kod kuće, molim, dostojanstveni,« odgovori udovica.

»A gdje je?« zapitaju.

To je bilo pitanje, na koje je udovica teško odgovorila. Nije im htjela kazati, kuda je pošao, ili zapravo nije im se usudila toga kazati. Zato se vrtjela oko vrele kaše, dok njeni odgovori nijesu satniku postali sumnjivi.

»Boji se i zato se sakrio.«

»Čega da se boji, gospodine?« udovica će.

»Sakrio se,« satnik će, »i zato ga moramo potražiti. A gdje je gospodin, koji je stanovao kod vas?«

»Otišao je, gospodine.«

Vojnici su stali razbacivati hrpu sijena i kukuruzovine u dvorištu.

»Ho, ho, ista priča i s njime! No, mi ćemo ih već naći!«

Udovica je očajavala. Uzalud se branila, uzalud molila.

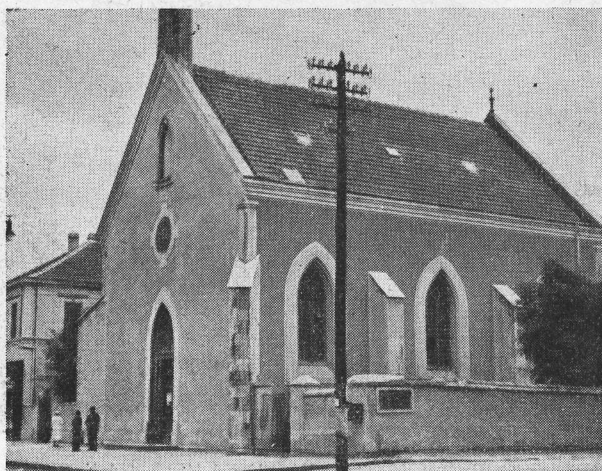
»Ako mislite, da su gdjegod sakriveni, gospodo, pretražite kuću, prije nego li mi uništite još ovaj trunak sijena i kukuruzovine!«

»O, poznajemo mi ove ptice, u kući ne će se sakrivati. Možda su ovdje.«

(Nastavit će se)

MEĐU HRVATIMA OKO KOSOVA

Napisao Josip Butorac



KATEDRALNA KATOLIČKA ŽUPNA CRKVA U SKOPLJU

Skopljanska biskupija obuhvata ono područje Jugoslavije, koje je do g. 1912. spadalo pod Tursku, dakle Staru Srbiju i novopazarski sandžak do Priboja. Na tom području nalazilo se nekoć šest katoličkih biskupija. Katolička nadbiskupija ili metropolija osnovana je u Skoplju od bizanskoga cara Justinijana (527. do 565.). Zbog bizantskoga utjecaja, političkog i vjerskog, u ovim krajevima manji dio stanovništva ostao je poslije 11. stoljeća u vezi s katoličkom Crkvom, koja je ovdje često puta bila ljuto progonjena. Katolici su se ponajviše odr-



BISKUPSKA REZIDENCIJA U SKOPLJU

žali kao obrtnici, rudari i trgovci u Janjevu, Prištini i Letnici, kamo su ih iz Hrvatske doselili dubrovački veletrgovci i davali im zaštitu najprije u srpskoj, a kasnije u turskoj državi. Osim katolika Hrvata živjeli su za turske vlade na području današnje skopljanske biskupije i katolici Albanci, koji su kao obrtnici i trgovci naselili u manjem broju sva veća mjesta, a najviše ih je bilo u Prizrenu, gdje je sve do nedavna boravio katolički nadbiskup, odnosno biskup. Sve do konkordata, koji je Srbija sklopila sa Sv. Stolicom g. 1914., stolovao je u Prizrenu katolički nadbiskup. Istom te godine ukida se naziv nadbiskupije, dok je posljednji nadbiskup Lazar Mieda zadržao nadbiskupski naslov samo za svoju osobu do svog odlaska u Skadar g. 1924. Tada je imenovan za biskupa skopljanskog preuzv. g. Ivan Franjo Gnidovec, koji je g. 1934. ostavio rezidenciju u Prizrenu i preselio u Skoplje. Tu je donedavna boravio u župničkom stanu, a sada ima iznajmljeni stan, dok mu se ne sagradi dolična biskupska palača.

Skopljanska biskupija ima danas 40.000 vjernika. To su ponajviše Hrvati i Slovenci, nešto ima Nijemaca, Čeha, Francuza i Madžara, pa onda katolika Albanaca, kojih ima 15.000. Cijela biskupija ima 17 župa, 9 ih je albanskih,



KAPELICA SV. JOSIPA U SIROTIŠTU U SKOPLJU

a 8 hrvatsko-slovenskih, u kojima se propovijeda hrvatski. Starosjedilačke hrvatske župe jesu Janjevo i Letnica, osnovane još u 14. stoljeću, dok su ostale župe s današnjim hrvatskim i slovenskim stanovništvom nastale kasnije, a neke u najnovije vrijeme. Za skopljansku biskupiju mnogo je učinio današnji njezin biskup dr Gnidovec, koji je za kratko vrijeme sagradio



KATOLIČKA ŽUPNA CRKVA SV. KATARINE U PEĆI

Sve fotografije od Josipa Butorca

Slika desno:
U SELU LETNICI ZA VRIJEME EUHARISTIJSKOGA KONGRESA SPAVALI SU HODOČASNICI U OVAKVIM KOLIMA
U pozadini nova katolička vjerska škola



desetak crkvi i biskupsko dječačko sjemenište u Prizrenu.

Stanovnici skopljanske biskupije bili su uvijek, pa i danas su ponajviše siromašni radnici, koji su ovamo došli probijajući se teško kroz mukotrpni život. Danas ima u biskupiji mnogo činovničkih obitelji, razasutih na sve strane. Nekima je do crkve daleko 30, 50 ili 100 km. Najveća je župa u Skoplju — ima oko 8000



SELO LETNICA SA CRKVOM BL. DJEVICE MARIJE, kojoj još nisu dovršeni tornjevi

župljana, od toga 130 učenika u srednjim školama, 300 u osnovnim. Veoma malena katolička albanska župa nalazi se u Peći: ima 30 kuća i oko 150 duša, ali i krasnu crkvu sv. Katarine. U Letnici danas su katolici sasvim obični seljaci, potomci nekadašnjih rudara. Janjevo je nekoć bilo najveće katoličko naselje u Srbiji. Njegovi



MAJKA BOŽJA LETNIČKA

su stanovnici kopali srebro i od njega pravili različne posude i nakite, koje su raznosili i prodavali po svim turskim pokrajinama u Evropi.



Slika desno:
POTKROVLJE, U KOJEM SU U LETNICI STANOVALI HODOČASNICI ZA VRIJEME EUHARISTIJSKOGA KONGRESA



SLAVOLUK NA POČETKU SELA LETNICE
i doček skopljanskog biskupa dra Gnidovca

Izrađivali su od tuča i mesinga kandila, svjećnjake, križeve, grivne, prstenje, điđuve, lule, havane, vodenice za kavu, žličice itd. Tvornička roba uništila je kućnu industriju Janjevaca. Tako je Janjevo, koje je nekoć bilo nadaleko poznata varošica, postalo sada neznatno mjesto bez industrije i života. Ta katolička oaza na Kosovu polju broji danas oko 500 katoličkih kuća. Nekatolika gotovo i nema.

Redovnika u biskupiji nema. Redovnice sv. Vinka nalaze se u više mjesta i to: hrvatske milosrdnice u Skoplju i Prizrenu, slovenske usmiljenke u Skoplju, francuske milosrdnice u Bitolju i slovenske marijanke u Prizrenu.

Euharistijski kongres u Letnici

Jedino Marijansko proštenište u skopljanskoj biskupiji jest Letnica. Nalazi se smješteno u Skopskoj Crnoj Gori, 50 km na sjever od Skoplja, a 33 km na jugoistok od željezničke stanice Uroševca na Kosovu polju. Maleno gorsko selo stislo se u nekoj dugodolini. Put je do njega uzak i neravan. Auto mora više puta prolaziti kroz vodu, jer na nekim prelazima ceste preko rijeke nema nikakva mosta. Ako li padne dobra kiša usred ljeta, auto ne može doći do Letnice, a pogotovu ne može u jeseni i zimi. Iznad Letnice, a podno planine koči se na malenoj visoravni krasna crkva s dva tornja, posvećena Bl. Djevici Mariji. Amo svake godine dolaze o Velikoj Gospi iz bliza i daleka katolici skopljanske biskupije. Dolazi se pješice i kolima u manjim i većim grupama. Ostaje se tu po nekoliko dana. Stanuje se pod platnenim šatorima ili u širokim i dugačkim seljačkim natkrovljenim kolima ili u kolibicama, napravljenim od granja, kao što su naše tjelovske sjenice. No ponajviše boravi se u zidanom od kamena i čerpićima pokrivenom »potkrovlju«. Tu se može skloniti i do tri stotine duša. To nije samo zaklon od kiše, nego i vrlo zgodno mjesto za prespavanje kroz više dana. Ovdje se i vatra loži, kuha crna kava i peče meso na ražnjićima.

Ove se godine 14. i 15. kolovoza prigodom Marijanskog proštenja održavao u Letnici euharistijski kongres. Na njega je došlo oko 4000 ljudi, žena i djece. Svi su se vladali vrlo pobožno, ispovijedali se i pričestili. Koliko je bilo kod ženskih ispovjedaonica osoba, toliko je bilo i kod muških. Pripovijedalo se posebno muževima, posebno ženama, a posebno djeci. Propovijedi u crkvi i govori pred crkvom držale su se na hrvatskom i albanskom jeziku. Na zborovanju pred crkvom govorilo se najviše o Katoličkoj Akciji. Glavni govornik bio je preč. g. Pavao Jesih iz Zagreba. Marijine kongregacije imale su svoje posebno zborovanje. (Svih kongreganista i kongregnista i kongreganistica u skopljanskoj biskupiji ima 1000.)

Teoforička procesija u Letnici bila je duga preko jedan km. U njoj je sudjelovalo 2000 ljudi, žena i djece. Pjevalo se i molilo albanski i hrvatski. Svijet je bio poređan po župama (Janjevo, Letnica, Skoplje, Uroševac, Kosovska Mitrovica, Stubla itd.). Kako je Letnica malo i zbijeno gorsko selo, procesija nije prolazila ulicama pokraj urešenih prozora, već kroz šljivik, pokraj kukuruza i šume.

Na kongresu mogao si vidjeti ženâ s koprenom preko lica i muškaraca, koji su s fesom na glavi stajali uz pričesnu ogradu i nešto molili. To su laramanke i laramani ili šarenjaci. Oni se izvana vladaju kao muslimani, ali potajno se priznaju katolicima. Pred kratko vrijeme oni su se potajno krštavali i vjenčavali, ispovijedali i pričešćivali, ali sada to više nije dopušteno od Crkve. Pravi katolik mora svoju vjeru priznavati i srcem i na vanjski način, svoje vjere ne smije se stidjeti, već je mora javno ispovijedati, pa makar trebao poginuti. Tih laramana ima mnogo — do 30.000. Svi bi oni lako mogli biti potpuni katolici, kad bi bilo više vjerske slobode i kad im se muslimani ne bi prijetili paležom i ubijstvom. Molimo se, da ih Bog okrijepi i pomogne u ispovijedanju prave Kristove vjere, koju su njihovi djedovi katolici ispovijedali i za koju su mnogo trpjeli!



SVEĆENSTVO SA SKOPLJANSKIM BISKUPOM DROM GNIDOVCEM
sabrano na euharistijskom kongresu u Letnici

Preporučamo našim čitateljima i čitateljicama, da se za svoje potrebe posluže ovim trgovinama i radnjama:

TAT

Napisao Guv de Maupassant

»Ali kažem vam, da mi ne ćete vjerovati!«

»E pa što se mene tiče. Ali unaprijed vam kažem, da je moja priča istinita u svim potankostima, iako se čini nevjerovatna. Mislim, da će je vjerovati samo slikari, prije svega stara škola, koja je još poznavala ona vremena, kad je duh vragolija bio još tako jak, da je u nama vladao i za najozbiljnijih okolnosti.«

I stari umjetnik sjedne na stolac kao na konja. To je bilo u blagovaonici jednog hotela u Barbizonu. Počeo je:

»Dakle večerali smo ono veče kod Sorieula, danas već pokojnoga, koji je među nama bio najdivlji. Bili smo samo trojica: Sorieul, ja i Le Poittevin — mislim, ali ne usuđujem se tvrditi, da je bio on. Govorim naime o slikaru mora Eugenu Le Poittevinu, koji je također već umro, a ne o pejsašisti, koji još i živi i veoma je talentovan.

Večerati kod Soireula značilo je opiti se. Jedini Le Poittevin bio je trijezan, malo je već i on imao perjanicu, ali se ipak držao. Bili smo tada još mladi. Pruživši se na ćilimima raspravljali smo u maloj sobici, koja je bila do ateliera. Sorieul je ležao nauznako i bacivši noge na stolice naklapao je o uniformama carstva i najednom ustavši izvadi iz ormara s modelima husarsku uniformu i obuče je. Onda je natezao Le Poittevina, da se obuče za granatira. I kad se ovaj nećkao, uhvatili smo ga i svukli i ugurali u ogromnu odoru, u kojoj je gotovo iščeznuo. Ja sam se presvukao za kirasira. I Soireul nam je zapovijedao, da radimo teške vojničke vježbe. Onda zatuli: ‚Kad smo već danas vojnici, pijmo, kako se vojnicima pristoji.‘

Zapilili smo punč i odmah smo ga i polokali, a nato smo odmah zapalili žestu pod zdjelom punom ruma. I pjevali smo sve u šesnaest stare popijevke, koje su nekoč pjevali vojnici Velike Armade.

Najednom dade Le Poittevin, koji je ostao i sad još »dosta« trijezan, znak, da budemo tihi, onda za par sekunda šapne: ‚Mislim, da je netko polag u atelieru.‘ Sorieul ustane, kako je znao, i vikne: ‚Tat! Koja sreća!‘ Onda počne tuliti iz svega grla marseillaisu: ‚Na oružje, građani!‘

Onda se baci k škrinji s rekvizitima i oboruža nas prema uniformama. Ja sam dobio mušket i sablju, Le Poittevin ogromnu pušku s bajunetom, sebi je, pošto u velikoj hitnji nije ništa bolje našao, metnuo za pas sjekiru. Onda oprezno otvori vrata u atelier i armada uđe na sumnjivo zemljište.

Kad smo stali usred dvorane zakrčene ogromnim platnima, oruđem i različitim čudnim predmetima, Sorieul izgovori: ‚Imenujem se generalom. Držimo ratno vijeće. Ti, to jest kirasiru, presijeci neprijatelju uzmak time, što ćeš vrata zaključati. Tebe, to jest grenadire, određujem za svoju pratnju.‘

Izvršio sam naloženu kretnju i pripojio se opet glavnom zboru, koji je dotle ogledao teren.

Baš kad sam ih htio stići za jednim prozorom, nastane strašna gužva. Sa svijećom u ruci poletim naprijed. Le Poittevin baš je probo bajunetom prsa modelu, kojemu je Sorieul svojom sjekirom raskolio glavu. Kad se opazi pogreška, general vikne: ‚Budimo oprezni!‘ I operacije počele su iznova.

Kakvih dvadeset minuta tražili smo bez rezultata po svim kutovima ateliera, dok Le Poittevinu pane na um, da otvorimo veliki ormar. Bio je veoma dubok i taman. Pružim ruku sa svijećom i zaprepašten odskočim: unutra je bio pravi čovjek, živ, koji me je opazio!

Odmah sam ormar zaključao i počeli smo držati ratno vijeće.



NAROD NA EUHARISTIJSKOM KONGRESU U LETNICI

Mnijenja se nijesu slagala. Forieul je htio tata istjerati dimom, Le Poittevin imao je nazor, da ga treba izgladniti. Ja sam savjetovao, da ormar dignemo u lagum.

Pobijedio je nazor Le Poittevinov, i dok je on stajao na straži, sa svojom luntom, donijeli smo ostatke punča i naše lule. Onda smo posjedali pred vratima ormara i pili smo u zdravlje zarobljenika.

Nakon pol sata pomisli Sorieul: ‚Ipak bih ga rado vidio izbliza. Što biste rekli, da ga dobijemo u vlast silom?‘

Ja sam vikao: ‚Bravo!‘ Svaki poleti na oružje, otvorili smo vrata ormara, Sorieul zapne kokot svoje nabijene pištolje i provali prvi unutra.

Slijedili smo ga s bojnom vikom! Nastala je ljuta borba u mraku i za pet minuta izvukli smo na svijetlo staroga bandita bijele kose, zamazanoga i poderanoga.

Sputali smo ga i posadili na stolac. Nije ni pisnuo! Onda se Sorieul obrati k nama:

‚Sad ćemo ovoga nevaljanca suditi.‘

Bio sam tako pijan, da mi se čitav prijedlog činio sasvim razumljiv. Le Poittevinu bila je povjerena obrana, a ja sam imao podići optužbu.

Bio je osuđen na smrt jednoglasno, osim glasa braniteljeva.

‚Sad ćemo izvršiti osudu,' reče Sorieul. Ali opet mu dođe hir. ‚Ovaj čovjek ne smije umrijeti bez posljednje utjehe. Trebali bismo zvati svećenika!' Ja sam dobacio, da je već kasno. Na to Sorieul predloži, da ja izvršim tu službu; i opomene zločinca, da se skruši i da mi otvori svoje srce.

Ovaj se već dosta dugo ogledavao prestrašenim očima pitajući se, s kakvim to stvorovima ima posla. Onda izmuca šupljim, od alkohola promuklim glasom: ‚Vi se bez sumnje sa mnom šalite.' Ali Sorieul ga silom pritisne na koljena i bojeći se, da su ga možda roditelji zaboravili krstiti, izlije mu na glavu čašu punča. Onda vikne: ‚Pokaj se ovome gospodinu, kucnuo ti je posljednji čas!'

Stari lopov, sav prestrašen, počne urlikati u pomoć takvim glasom, da smo mu morali začepiti usta, da ne bi probudio sve susjede. Onda se počeo valjati po zemlji, rušio je oruđe, trgao platna, dok Sorieul nestrpljivo vikne: ‚Toga mi je već dosta!' I videći bijednika, kako se valja po zemlji, odapne pištolj. Kokot cvokne slabim zvukom. Slijedio sam njegov primjer i zapeo sam svoju pušku. Kako je bila nabijena kapslom, opalila je za moje veliko čudo.

Onda nas upita Le Poittevin ozbiljnim glasom: ‚Imamo li mi uopće pravo ubiti toga čovjeka?'

Sorieul se ubezekne i odgovori: ‚Pa odsudili smo ga na smrt.'

Le Poittevin nije se dao smesti: ‚Pa civili ne znaju strijeljati, ovoga ovdje moramo predati krvniku. Moramo ga odvesti na policiju.'

Ovaj nas razlog uvjeri. Uhvatili smo čovjeka, i kako sputanim nogama nije mogao hodati, privezali smo ga jako na crtaću dasku. Le Pittevin i ja nosili smo ga dolje, a Sorieul nas je slijedio oboružan do zuba.

Pred stražarnicom ustavi nas stražar. Dozvani časnik poznao nas je, i budući da je svaki dan bio svjedokom naših natezanja i naših mahnitih vragolija, zadovoljio se time, da se stao smijati. Našega sužnja nije htio preuzeti i stvar se svrši na tome, da nas je stražar oštro opomenuo, da se bez buke vratimo kući.

Četa se dakle vrati u atelier. Upitam: ‚Što ćemo s tatom?'

Le Poittevin bio je ganut i izjavi, da će taj čovjek biti jamačno vrlo umoran. Doista imao je zaprepašten izraz lica, usta začepljena rupcem, a tijelo mu je bilo raspeto na dasci.

I mene je uhvatilo žestoko sažaljenje, sažaljenje pijana čovjeka. Izvadio sam mu iz usta rubac i upitam ga: ‚No, stari, kako je?'

Stenjao je: ‚Već mi je toga dosta, goru mu vidim!' I Sorieul postao je najednom očinski raspoložen. Skine mu okove, posadi ga i pozove nas, da tome siromahu skuhamo za okrepu punč. Tat sjedeći u naslonjaču mirno nas je gledao. Kad je piće bilo gotovo, pružili smo mu čašu i kucnuli se s njime.

Sužanj je pio kao duga. Ali kad je počelo svitati, ustao je i rekao sasvim mirno: ‚Oprostite, gospodo, ali moram vas ostaviti i ići kući.'

Mi smo se iznenadili i htjeli smo ga još zadržati, ali nije htio duže ostati.

Zdrmali smo mu srdačno ruku i Sorieul svijetleći mu na stubištu doviknuo je: ‚Pazite, pred kućnim vratima je još jedna stepenica.'«

*

Cijelo društvo smijalo se s pripovjedačem. Ustao je, zapalio svoju lulicu i dodao okrenuvši se k nama:

»Dabome, najsmješnije je na cijeloj pripovijesti to, da je istinita.« Preveo A. Šimčik

MLADA PARIŠKINJA KAO DETEKTIV

Nedavno je jedna mlada Pariškinja primila na se tešku zadaću naći varalice, koji su patvorenim čekovima mamili novce u raznim bankama. Nju je na put poslala jedna pariška banka, koja je izgubila novce u svojim filijalama u Bukareštu, Varšavi i Revalu. Agenti policijski nisu mogli ući u trag varalicama. Mlada žena izvadi putnicu na ime grofica Organdi i otputuje u Reval. Grofica dođe u estonsku stolicu vlastitim autom, nastani se u velikom hotelu i na večer ode plesati. Imala je informacije, da se na istom mjestu nalaze varalice. Za plesa ispustila je iz ruku kao nehotice torbicu, iz koje izleti moderni otpirač. Stariji gospodin, koji joj je torbicu podigao, opazi otpirač i odmah joj predloži poznanstvo s jednim svojim mladim prijateljem, dobrim plesačem. Između grofice i plesača sklopi se odmah prijateljstvo. Drugi dan ujutro Pariškinja-detektiv pozove svoje nove znance u šetnju autom izvad grada. Oni su je smatrali za profesionalnu taticu to većma, što je nastupala u tako velikom stilu.

Razgovor se odmah svratio na zajednička putovanja, koje bi poduzimali po velikim gradovima. Varalice se počnu hvaliti svojim uspjesima po raznim hotelima u Varšavi, Bukareštu i Revalu. Šetnja se svrši time, da su novi prijatelji predložili ženi da radi s njima u društvu. Imala im je olakšati pristup u visoko društvo. Kad su se već vraćali u grad, grofica Organdi, koja je sama šofirala, stane iznenada pred policijom, gdje su ih već čekali agenti i policisti. Stali su ih ispitivati. Ugledni gentlemeni poricali su sve dokazujući, da su pošteni. Mjesto toga svratili su pažnju policije na tu ženu, koju su obijedili, da u svojoj torbici nosi provalničko oruđe. No grofica ode u auto i iznese još jednu spravu: diktafon u minijaturi, i navije ga. Komesar policije imao je priliku saslušati čitavu ispovijed varalica i njihove prijedloge grofici. Kod premetačine u hotelu našli su kod pustolova mnoštvo ukradenih stvari i čekovnu knjižicu, na koju su vadili iz banaka novce, koji su pripadali raznim osobama.

DOSJETLJIVI VOJNIK

Zabilježio Dr Zvonko Šprajcer

Puski kalj Fridrik Veliki strogo je pazio na zapt u svojoj vojsci, pa bi i najmanje krivice oštro kažnjavao.

Kad bi za vrijeme smotre koji dragun po nesreći pao s konja, ne bi mu manjkalo čestitih batina. Da kome spadne kapa ili ogrtač, bijaše i više nego opasno.

U želji, da se sam osvjedočio o vladanju svojih vojnika, Fidrik bi često u odijelu običnog vojnika zalazio u njihova društva.

Jednom takvom zgodom namjera ga namjeri na nekog vojnika iz kraljeve garde, koji se opio. Odmah se upusti s njime u razgovor, pa mu reče:

»Kako to, brate, da ti kraj svoje kukavne plaćice smogneš sredstava, da se opiješ? Ja primam koliko i ti, ali mi nikad ni filir ne ostane, da se proveselim. Molim te, reci mi, kako ti to gospodariš?«

Vojnik ga neko vrijeme promatraše, pa će mu:

»Ti si feš dečko, ajde, primi me ispod ruke, pa ću ti pripovijedati o svom gospodarenju. Danas sam se na primjer sastao s jednim starim drugom, pa htjedoh, da ga počastim. Badava sam prevrtao po svim džepovima, a jednako bi uspio, da sam se obratio na gostioničara da mi dade na vjeru. Utekoh se dakle zalagaonici, i založih nešto od opreme, među inim i oštricu svoga mača.«

»Ali,« upita Fridrik, »kako ćeš doći do novca, da iskupiš te stvari?«

»Ah!«, odvrati vojnik, »prije idućeg tjedna ne će nas pozivati na vježbu, a kraj nešto malo posta kroz to vrijeme doći ću do svojih stvari.«

»Hvala ti na savjetu,« odvrati Fridrik, »ne ću propustiti, a da ga ne iskušam. Laku noć, brate!«

Drugog dana iznenada morala se četa svrstati na pregled, i kralj prolazeći pažljivo kroz redove pronađe svog novog prijatelja od jučer.

Kad se pregledba svršila, postavi se Fridrik pred frontu, pa zapovjedi vojniku, s kojim se prošlog dana sastao, kao i njegovom susjedu, da izađu iz reda i stupe pred njega.

Oni ga poslušaše, a kralj strogim glasom naredi svom noćnom drugu: »Izvuci sablju i odsijeci glavu ovom nesretniku!«

Vojnik stade moliti Njegovo Veličanstvo, neka se smiluje njegovom drugu, braneći ga, da je čestit čovjek i da nije kadar ništa takova počiniti, radi čega bi zaslužio takovu kaznu.

Ali Fridrik ostade neumoljiv i vojnik bojeći se, da ne navuče kraljev gnjev i na se, reče mu:

»Kad se Vaše Veličanstvo ne da umekšati, ja moram poslušati, ali vruće se molim Bogu neka posreduje u korist mog nesretnog brata, pa neka moj mač bez ikakve štete padne na njegov nevini vrat.«

Tada izvuče sablju, i sav u čudu zavikne:

»O! Čudesa! Providnost je oštricu moga mača pretvorila u drvo!«

Suvišno je i napominjati, da je vojnik čuvši zov na smotru i ne mogavši iskupiti založeni mač, brže bolje napravio drvenu oštricu i utaknuo je u balčak.

Fridriku se toliko svidjela vojnikova dosjetljivost i prisutnost duha, da mu je ne samo oprostio, nego ga je i nadario opomenuvši ga, da se u buduće ne izlaže opasnosti, jer mu drugi put ni »čudo« ne će pomoći.

ZA NAŠU DJECU

Da li pazite, kakvo štivo dolazi u ruke Vašoj najmladoj djeci? Već iz malih nogu treba tome posvetiti pažnju, jer štivo ima veliku moć u izgradnji dječje duševnosti. A vidite: »Mala Mladost« je baš kao stvorena za dobru djecu! Evo je ove školske godine već izašao drugi broj, pun svakovrsnog sadržaja. Čovjek ne bi ni rekao, da tako krasan dječji list na čitavu godinu stoji samo deset dinara! Ako ga Vaša djeca ne primaju, odmah pišite jednu kartu, da Vam ga Uprava »Male Mladosti« (Zagreb, Trg Kralja Tomislava 21) pošalje na ogled!

U ovome je broju izostao nastavak »Susreta s Andrejem Hlinkom« radi preobilja građe o češko-slovačkom pitanju. Nastavak će slijediti u narednom broju.

REKORDI ZA NEVOLJU

Napisao Ante Šimčik

Prije pedeset godina današnji sportski rekordi i uspjesi držali su se za nemoguću stvar. I neprestano novi i veći dobitnici zadivljuju svijet. To je posljedica sportskog jačanja naroda. No osim tjelesne vježbe ima još nešto drugo, što će čovjeka potaknuti da svoju snagu razvije do krajnje granice, koja ostaje nedosežna i olimpijskim pobjednicima, a to su časovi, kad čovjeku nije do igre nego do spasavanja svoga gologa života.

Zavod za gimnastiku pri Harvardovu sveučilištu ispitivao je nekoliko slučajeva, koji pokazuju, za što je sposoban čovjek, koji je u običnom životu sve drugo samo ne sportaš, ako »dođu vile k očima«. Mnogo poučnih primjera donio je svjetski rat. Vojnici, koji su u svjetskom ratu maširali tri dana za neprijeteljem, kad je valjalo bježati na vrat na nos, prevaljivali su taj put u ludoj panici za pet ili šest sati — obratnim smjerom. Tako je austrijski pješak Moser skočio s mjesta 1.65 m uvis i to u punoj opremi s puškom u ruci. Kod napadaja na neprijateljski položaj našao se Moser pred žicama opletenim u visinu 1.65 m. Najednom zalaje strojna puška, i vojnik je znao, da će ga spasiti samo, ako skoči u jarak iza bodljikave žice. I svladao je prividno neodoljivu zapreku i tako se izbavio. Rekord Moserov opazili su njegovi drugovi. Kad je kasnije pukovnija došla na odmor, bio je Moser pozvan, da svoj pokus ponovi. Ali koliko se god trudio, nije postigao, — ovaj put bez opreme, — više nego 1.23 m. Falila mu je ona muzička pratnja strojne puške!

Na zapadnoj fronti dogodilo se, da su jednu američku patrulu iznenadili Nijemci. Dok su trojica Tommyja pala u ropstvo, pokušao je četvrti sergent Boker pobjeći. Skočio je u rijeku i izmakao njemačkim kuglama time, što je dugo ronio. Kasnije su istražili, da je pri tome Boker, osrednji plivač, izvršio rekord, koji graniči s nevjerovatnošću i koji je to veći, što sergent Boker jedva može roniti 25 metara, a on je ronio 85 metara bez oduška. Tome rekordu od straha duguje bez sumnje svoj život.

Nemanje je zapanjuje rekord francuskog putnika Epinarda. Ovaj čovjek od četrdeset godina, koji nikad nije bio dobar plivač, pao je na zabavnom putovanju po Sredozemnom moru s lađe. Njegove nezgode nitko nije opazio. Snagom očaja držao se 12 sati nad vodom, dok ga nije u najvećoj opasnosti spasio ribarski čamac. Nitko mu to nije htio vjerovati, i on sam je držao to za nemoguće. Prije toga djela nikad nije izdržao plivati dulje od deset minuta.

Jedan farmer, da izbjegne od požara u šumi, prevalio je u 11 minuta dvije milje (3200m), za što bi jamačno dobio olimpijsku nagradu. Malo prije odlaska na berlinsku olimpijadu spasila je igračica hockeya u engleskoj narodnoj momčadi Berenice Haynesova brzi vlak od katastrofe time, što je u oluji po noći protrčala na tračnicama dvije i po milje za dvadeset minuta, da u gradu Newtonu zadrži ekspres, jer se bio srušio komad željezničkog mosta, kraj kojega je stanovala. Razlika je njena rekorda prema onome pređašnjemu ta, što je ona strahovala za život svojih bližnjih, a ne za svoj. Kako se vidi, u strahu su nesamo velike oči, nego i brze noge i veća svakolika tjelesna snaga.

POBOŽNI SKLADATELJ

Kompozitor Auber kraj sve svoje slave ostao je pobožan. Tako je jednom pričao o ganutljivoj zgodi, koju je bio doživio kod svoje prve svete pričesti. U njegovu rodnom mjestu Caenu vladalo je pobožno vjerovanje, da se uvijek ispuni vruća molba i želja onoga, koji je upravo primio prvu svetu pričest. Tako se i Auber bio pomolio Bogu, da učini od njega poštena čovjeka ili da ga još isti dan uzme k sebi u svoje dvore.

Poslije svečanog objeda, koji su imala sva djeca zajedno, zaputi se Auber na turan, da vidi, kako će zvonar zvoniti na večernju. U taj čas pade sa stropa velika greda i proleti tik dječakove glave. Dječak se onesvijesti. Drugi su još stajali zapanjeni od užasa, kad dječak ustane i smiješeći se reče im:

»Vidite, da će dragi Bog ipak načiniti od mene poštena čovjeka. Inače bih sad već bio mrtav. Vjerujte to!«

Tako je i bilo, jer zvuci njegove besmrtne muzike naslađuju i danas srca slušatelja.

moda



a



b



c



d

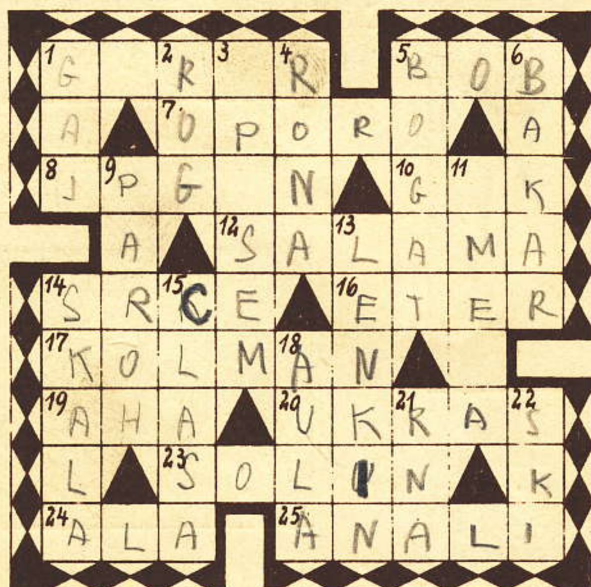


e

Donosimo nekoliko modela prsluka i haljina, koje možemo sami isplesti: **a)** Dražesni prsluk s kratkim rukavima u svijetlomodroj boji. Puceta i pojas crni. — **b)** Zeleni prsluk pleten je pravo, dok su ovratnik, džepovi i paje sprijeda pletene krivo (može biti i u drugoj boji, prikladnoj cijelom prsluku). — **c)** Praktični prsluk bez rukava, upravo potreban za zimu. Uzorak: 3 očice pravo, 1 krivo. I uzorak i kroj vrlo jednostavni. — **d)** i **e)** Dvije pletene haljine, jednostavne no zato elegantne. Duga se sastoji od suknje i bluze, pa se može nositi i kao kostim.

Križaljka

Složio M. Badovinac, Zagreb



Vodoravno: 1. Nasilje, 5. Vrst sočivice, 7. Trpko, 8. Instinkt, 10. Sportska lagana kolica, 12. Vrst kobasice, 14. Glavni tjelesni organ (lat.), 16. Sloj u atmosferi, 17. Mađarski komponista, 19. Uzrečica, 20. Ures, 23. Staro mjesto u Dalmaciji, 24. Lat. krilo, 25. Spomeni, zapisi.

Okomito: 1. Ime hrvatskog bohema, 2. Tvrdi dio životinjske glave, 3. Krznaš, 4. Rijeka u Franc. (fon.), 5. Nije siromašan, 6. Kovina, 9. Žid patrijarha, 11 Biljka nametnica, 13. Pridjev žen. imena, 14. Ljestvica, 15. Razred (tuđ.), 18. Predvorje, 21. Kratica za račun(a), 22. Zimski sport.

Odgonetke treba poslati do 15. listopada. Među otgonetače podijelit će se 20 romana.

ODGONETKE I NAGRADE IZ BROJA 27-28.

Vodoravno: 2. tombola, 6. Avala, 8. Adam, 7. Nora, 10. dani, 12. Amor, 14. kk, 16. taro, 17. Alod, 18. idila, 19. ramazan. — Okomito: 1. Hanibal, 2. Tara, 3. Olaf, 4. onda, 5. liana, 8. ad, 9. milodar, 11. amara, 13. osam, 14. kada, 15. klin, 18. iz.

Deset romana dobila je T. Adamić iz I., po pet romana M. Ramzić iz S.